

Μαρτύριον τῶν ἁγίων τοῦ Χριστοῦ Εὐγενίου, Κανιδίου, Οὐαλεριανοῦ καὶ Ἀκύλα τῶν ἐκ Τραπεζοῦντος μαρτυρησάντων, συγγραφὲν παρὰ τοῦ Ἀγιωτάτου Ἰωάννου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Ξιφιλίνου.

Πρόλογος.

Ἐν Τραπεζοῦντι ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη (1897—1904) διευθύνων τὸ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον εὗρον, πλὴν ἄλλων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως καὶ τοῦ πολιούχου αὐτῆς Μεγαλομάρτυρος Εὐγενίου, καὶ χειρόγραφον περιέχον «Μαρτύριον τῶν ἁγίων τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων Εὐγενίου, Κανιδίου, Οὐαλεριανοῦ καὶ Ἀκύλα, τῶν ἐν Τραπεζοῦντι μαρτυρησάντων, συγγραφὲν παρὰ τοῦ Ἀγιωτάτου Ἰωάννου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Ξιφιλίνου». Τὸ χειρόγραφον τοῦτο, ἀτελὲς δυστυχῶς, ἀντέγραψα ἐξ ἑτέρου χειρογράφου, ἀντιγραφέντος καὶ τούτου ὑπὸ τινος Ἀνδρονίκου, λογίου ὡς ἔοικε, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μαρτυρίαν ἐν τέλει τοῦ χειρογράφου τεθειμένην. Ἅλλοτε δ' ἐπίσης ἀντίγραφον εἶδον παρὰ τῇ κυρίᾳ, χήρᾳ τοῦ γνωστοῦ συγγραφέως καὶ διδασκάλου Περικλέους Τριανταφυλλίδου. Το Μαρτύριον τοῦτο τῶν καλλινίκων τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων ἀνάγεται κατὰ τὴν ῥητὴν μαρτυρίαν τὴν ἐν κεφαλίδι τοῦ πονήματος προτασσομένην εἰς τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννην τὸν Ξιφιλῆνον, πατριαρχεύσαντα κατὰ τὸ β' ἡμῖν τοῦ ΙΑ' αἰῶνος μ. Χ. (1064—1075).

Ὁ Κύριος Ἀθ. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς ἐν τῇ ὥρᾳ αὐτοῦ ἐκδόσει τῶν πηγῶν τῆς Ἱστορίας τῆς Αυτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος (Fontes historiae imperii trapezuntini, Petropoli 1897. Tom. 1. VIII) ἀναφέρει περὶ τοῦ συγγραφέως τοῦ Μαρτυρίου τῶν εἰρημένων ἁγίων τάδε. «Τὸ δεύ-

τερον κείμενον ἐν τῇ παρούσῃ συλλογῇ κατὰ τὸν Διονυσιακὸν κώδικα περιέχει περιγραφὴν τῶν ἀξιοσημειώτων θαυμάτων τοῦ ἁγίου μάρτυρος Εὐγενίου συνταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Τραπεζούντιου Ἰωάννου Ξιφιλίνου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως 1064—1075. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος εἶναι πολὺ γνωστὸς καὶ διὰ τοῦτο θεωροῦμεν περιττὸν νὰ ἐκταθῶμεν ἐπ' αὐτοῦ. θέλω παρατηρήσει μόνον, ὅτι ὁ Ξιφιλῖνος ἔγραψε σὺν ἄλλοις καὶ μήπω ἐκδοθεῖσαν ἱστορίαν τοῦ Μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Εὐγενίου, ἥτις ἐσώθη ἐν πολλοῖς ἀντιγράφοις. Δύο ἀντίγραφα, δυστυχῶς οὐχὶ πλήρη, εὑραμεν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἑλλ. Γυμνασίου ἐν Τραπεζοῦντι, (κατὰ μετάρρασιν ἐκ τοῦ ῥωσικοῦ).

Ταῦτα λέγει ὁ Κ. Κεραμεύς· ὄντως δὲ ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ ἐδημοσίευσεν μόνον τὴν διήγησιν τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου Εὐγενίου, τὴν ὑπὸ Ἰωάννου Ξιφιλίνου συγγραφεῖσαν (Fontes ἑ. ἀ. σελ. 33 — 51), οὐχὶ δὲ καὶ τὸ Μαρτύριον αὐτοῦ τε καὶ τῶν συνάθλων. Καὶ τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἐπιχειρῶ ἀναπληρῶσαι σήμερον διὰ τῆς παρούσης ἐκδόσεως τοῦ Μαρτυρίου, καίτοι δυστυχῶς ἐλλιποῦς κατὰ τὸ β' ἡμῖς· θεωρῶ ὅμως πολὺτιμον τὴν ἐκδοσιν ταύτην, διότι τὸ πληρέστερον Ἑγκώμιον τοῦ ἁγίου Εὐγενίου καὶ τῶν λοιπῶν συνάθλων αὐτοῦ τρεῖς αἰῶνας κατόπιν γενόμενον ὑπὸ Κωνσταντίνου Λουκίτου (Fontes ἑ. ἀ. σελ. 1—32) ἐπὶ τοῦ συγγράμματος τούτου τοῦ Ξιφιλίνου βασίζεται καὶ ἐξ αὐτοῦ ὡς ἀπὸ πηγῆς ἀπέρρευσεν, ὥστε τὸ ὑπὸ τοῦ Ξιφιλίνου συγγραφέν καὶ ὑπ' ἐμοῦ νῦν τὸ πρῶτον ἐκδιδόμενον Μαρτύριον δύναται κάλλιστα θεωρηθῆναι ὡς πηγὴ τοῦ βραδύτερον γενομένου Ἑγκωμίου τοῦ Κωνσταντίνου Λουκίτου. Καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τῆς ἱστορίας τῶν γραμμάτων καὶ ὑπὸ τὴν ἑτέραν τῆς περὶ τὸν Ἑλληνα λόγον εὐροίας τε καὶ εὐχερείας οὐ σμικρὰν κέκτηται τὴν ἀξίαν τὸ προκείμενον τοῦ Πατριάρχου Ξιφιλίνου ἔργον.

Ἐπιτραπήτω δέ μοι τέλος καὶ τινα περὶ τῆς τῶν Ξιφιλίνων οἰκογενείας εἰπεῖν. Ἡ οἰκογένεια αὕτη ἐστὶν ἀρχαία ἐκ Τραπεζοῦντος τὴν ἀρχὴν ἔλκουσα, ἐξ ἧς καὶ Πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἐγένοντο καὶ ἕτεροι μεγάλα ἐν τῷ κράτει ἀξιώματα περιβλήθέντες. Συγχρόνως ὅμως ἡ οἰκογένεια ἤκμαζε καὶ ἐν Τραπεζοῦντι καὶ ἔκτοτε διατρεῖται μέχρι τῆς σήμερον. Ἐξ αὐτῆς λέγονται καταγόμενοι οἱ Ὑψηλάνται, Ξιφιλῖνοι Ὑψηλάνται. Κατὰ τὴν ἐμὴν ἐν Τραπεζοῦντι διατριβὴν ἐγνώρισα καλῶς τὴν οἰκογένειαν ταύτην, πολλὰ τὰ καλὰ ἤκουσα περὶ τοῦ μακαρίτου Πρεσβυτέρου Ξιφιλίνου ἐν Τραπεζοῦντι, αὐτὸς δὲ ἐγὼ ἔσχον ἐν τῷ Γυμνασίῳ Τραπεζοῦντος δύο ἀδελφοὺς μαθητάς, Ἐλευθέριον καὶ Θεόδωρον.

Μαρτύριον τῶν ἁγίων τοῦ Χριστοῦ Εὐγενίου, Κανιδίου, Οὐαλεριανοῦ καὶ Ἀκύλα τῶν ἐν Τραπεζοῦντι μαρτυρησάντων συγγραφέν παρὰ τοῦ Ἀγιωπάτου Ἰωάννου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Εἰσιλίνου.

Εὐγένιον τὸν μέγαν καὶ περιβόητον μάρτυρα ἢ καλλίστη τῶν πόλεων ἤνεγκε Τραπεζοῦς. Ταύτης ὁ θαυμάσιος ἔφυ τε καὶ ἐβλάστησε καὶ καλοὺς ἐν καιρῷ προήγαγε τοὺς καρπούς. Εἶχον μὲν γὰρ τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα Διοκλητιανὸς ὁ δυσσεβὴς καὶ Μαξιμιανός, οἱ παράνομοι, γράμματα δὲ καὶ διατάγματα κατὰ πᾶσαν ἐχώρει χώραν καὶ πόλιν, ὅσαι δηλαδὴ τῇ Ῥωμαίων ἦσαν ὑποτελεῖς, τιμὰς μὲν καὶ θυσίας προστάττοντα τοῖς ἀναισθήτοις εἰδώλοις προσάγεσθαι παρὰ πάσης ἡλικίας καὶ γένους παντός καὶ θεραπείας ὅτι πλείστης ἀξιουῖσθαι τὰ κωρὰ καὶ ἀναισθητα καὶ ὅσα θεοῖς πάντας προσανέχειν αὐτοῖς, τοῖς δὲ γε μὴ πειθομένοις θύειν αὐτοῖς, καθάπερ ἐκελεύοντο τὰ θεσπίσματα, συλλαμβάνεσθαι καὶ μαστιῖζεσθαι καὶ στρεβλοῦσθαι καὶ δεσμοῖς καὶ εἰρκταῖς παραδίδοσθαι, καὶ εἴ γε τῆς τοιαύτης μὴ μεταβάλλοιντο γνώμης, διαφοροῖς ἀναλοῦσθαι κολάσει. Οὐ προγράμματα δὲ μόνον καὶ διατάγματα εἰς ἔθνος ἅπαν ἐπεμπον τότε καὶ ἀνέτιθεντο, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν τούτοις ἀρχόντων ὅς μὲν ἄγριον ἔβλεπε καὶ πῦρ ἔπνει καὶ τοὺς μὴ τοῖς προστάγμασι πειθομένους ἐτιμῶρει τότε σφοδρῶς καὶ ἀνήλπισκε, χρονιωτέραν οὕτως καὶ τὴν λαχοῦσαν ἐκκληροῦτο ἀρχὴν καὶ μεγίστων ἡξιοῦτο τῶν δωρεῶν. Ὅσοι δὲ μὴ πάνυ τὴν ψυχὴν παράφορον εἶχον καὶ μανιώδη, ἀλλ' ἀντεποιοῦντο μετρίας γοῦν ἡμερότητος καὶ τῆς ὁμογενοῦς ἐφείδοντο φύσεως, οὗτοι ἀπηλλάττοντο τὴν ταχίστην καὶ τῆς ἀρχῆς ἐξέπιπτον καὶ ἀπηνεῖς αὐτοὺς ἕτεροι διεδέχοντο καὶ ὠμοί. Ἐνθεν τοι καὶ ἀγγελθὲν τοῖς τυράννοις, ὡς ἡ Καππαδοκῶν ἀπασα χώρα καὶ ὅσοι τῆς Ἀρμενίας ὑπήκοοι τῇ Ῥωμαίων εἰσίν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάντες σχεδὸν οἱ τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ προσπαρακείμενοι οὐδὲν ἢ ὀλίγα τῶν προσταγμάτων αὐτῶν καὶ διαταγμάτων φροντίζουσι, τῷ Χριστῷ δὲ μᾶλλον προσωκειώθησιν, κάκεῖνον μόνον θεὸν νομίζουσί τε καὶ ὀνομάζουσι, τοὺς δὲ τῶν Ἑλλήνων θεοὺς ὕθλον ἡγοῦνται καὶ λῆρον σαφῇ, μεθιστώσι μὲν τοὺς τοιούτων ἄρχοντας ἐπαρχιῶν, ἐγγχειρίζουσι δὲ τὰς τούτων ἀρχὰς ἀνδράσιν Ἑλλησι μὲν τὸ γένος καὶ τὴν θρησκείαν τὴν τε Ἀσθίδα γλῶτταν ἄκρως ἐξησκημένοις καὶ ταῖς ἐπιστήμασι καὶ τοῖς μαθήμασιν οὐκ ὀλίγῳ τῶν πολλῶν διαφέρουσι, δεισιδαίμοσι δὲ περὶ τὸ οἰκεῖον σέβας καὶ λίαν ὠμοτάτοις καὶ ἀπηνέσι καὶ

σφοδροῖς καὶ θερμοῖς τὴν ἀσέβειαν, Λυσίας αὐτοῖς καὶ Ἀγρικόλαος τὰ ὀνόματα.

Ἐντέλλονται δὲ τούτοις οἱ βασιλεῖς τᾶλλα μὲν ἅπαντα δευτέρου τιθέναι λόγου καὶ ὀλίγης σπουδῆς, οἷον τὸ διαιτᾶν τοῖς ὑπὸ χεῖρα ἀδεκάστως ἐν κρίσεισι, τὸ ψήφους ἐκφέρειν ἀπαρεγκλίτως καὶ ἀρρενωπῶς, τὸ τοὺς κακούργους κολάζειν, τὸ τοὺς ληστεύοντας τιμωρεῖσθαι, τὸ γυμνάζειν τὸ στρατιωτικόν καὶ κατὰ τῶν βαρβάρων παρακαλεῖν, τὸ πάντα τρόπον εὖ ποιεῖν τὸ ὑπήκοον. Τούτων μὲν ὀλίγα φροντίζειν ἐπέταττον, τὸ δὲ γε συλλαμβάνειν καὶ κακῶς ποιεῖν καὶ ἀπηνῶς τιμωρεῖσθαι χριστιανούς καὶ εἰ οἷόν τε μηδένα τούτων ἐναριθμεῖσθαι τοῖς ζῶσιν ἔαν, τοῦτο καὶ προσέταττον ἐπιμελῶς καὶ περὶ αὐτὸ σχεδὸν μόνον τὴν πᾶσαν ἔχειν ἐπιμέλειαν καὶ σπουδὴν διεκέλευον. Ἦ μὲν οὖν ἐπιβάντες οὗτοι τῆς δοθείσης αὐτοῖς ἀρχῆς κατεπράξαντο, βίβλοι πολλαὶ καὶ συγγράμματα φέρουσι· τούτων γὰρ ἔργον ἢ τοῦ Μεγάλου Εὐστρατίου καὶ τῶν τούτου συνάθλων τελείωσις, ἢ τῶν γενναίων μαρτύρων τῶν Τεσσαράκοντα ἄθλησις, οἱ καὶ πρὸς λίθους καὶ ἄερα καὶ πῦρ καὶ ὕδωρ διαγωνίσασθαι πρὸς αὐτῶν ἠναγκάσθησαν. Καὶ οἱ ἐν Νικοπόλει τῆς Ἀρμενίας δὲ μαρτυρήσαντες ὑπὲρ τούτους ὄντες τῷ πλήθει ἔργον εἰσὶ τῆς τούτων ὡμότητος. Οὐδὲ Σευηριανὸς τὰς τῶν δυσσεβῶν χεῖρας διέφυγε, πολὺς δὲ τὴν ἄθλησιν, μέγας δὲ τὴν τῶν πολυειδῶν βασάνων ὑπομονὴν καὶ τὴν καρτερίαν ἀήττητος. καὶ οὗτος γὰρ ὑπὸ δικαστῇ τῷ μιαρῷ Λυσίᾳ τὸν μαρτυρικὸν ἀπηνέγκαστο στέφανον. Ἄλλοι τε πλεῖστοι ὑπὸ τῶν ἀγρίων τούτων καὶ ἀπηνῶν ἀνηλεῶς τετιμώρηνται.

Ποτὲ γοῦν ὁ Λυσίας ἐξορμήσας τῆς Σεβαστείας τὴν Νικοπολίτων πόλιν κατέλαβε καὶ ταύτῃ χρόνον ἐνδιατρίψας οὐχὶ μικρὸν τῇ Σαταλέων ἐνδημεῖ, καθ' ἣν σοβαρῶς προκαθήσας ἐπὶ τοῦ βήματος ὑπαναγνωσθῆναι τὰ βασιλικά προσέταττε διατάγματα τῆς τε τάξεως παρεστώσης αὐτῷ καὶ τοῦ ὑπὸ χεῖρα στρατοῦ καὶ πλήθους οὐκ ὀλίγου τῶν πολιτῶν. Τούτων τοιγαροῦν εἰς ἐπήκοον τοῖς παροῦσιν ἀναγνωσθέντων «εἰδέναι βούλομαι πάντας ὑμᾶς, εἶπεν ὁ Δούξ, ὡς εἶπου τις κρύπτοιτο τῶν λεγομένων χριστιανῶν καὶ γένοιτο ὁῦλος παρὰ τῶν, ὡς εἰκός, γνωρίζοντων αὐτόν, οὐ μόνον ἐκεῖνος φωραθεὶς ἀνυποῖστοις ὑποβληθήσεται τιμωρίαις, ἀλλὰ καὶ οὗτοι τῆς ἴσης κατακριθήσονται οἱ τοῦτον ἀποκρυφάμενοι, ὥσπερ οὖν τούναντιόν τιμῶν τῶν παρ' ἡμῖν καὶ θωρεῶν ἐπιτεύζονται ὅσοι τοὺς λανθάνειν πειρωμένους χριστιανούς φανεροὺς καθιστῶσιν ἡμῖν».

Οὕτω τέλος ὁ λόγος εἶχεν αὐτῷ καὶ πολλοὶ τῶν παρισταμένων στρατιωτῶν λαμπρᾷ τῇ φωνῇ χριστιανούς ἑαυτοὺς ἀνεκήρυξαν. ὦν τῇ ἀθρόᾳ μεταβολῇ διαταραχθεὶς, ἐρωτήσας τε καὶ μαθὼν, ὅτι τῆς τῶν Λιμιτανέων εἰσὶ στρατιᾶς, πλησίον ἑαυτοῦ τούτους παραστησάμενος, «ὦ κατάρατοι,

φησί, τίς ὑμᾶς εἰς τοσοῦτον ἐπῆρε θράσος καὶ ἀπόνεια, ὡς ἀλογῆσαι μὲν τῶν θεῶν καὶ βασιλικῶν διατάξεων, ἀποστῆναι δὲ τῆς τῶν θεῶν εὐμενείας καὶ ἡμῶν αὐτῶν, οἱ ἐπὶ τῶν τὰ τοιαῦτα φρονούντων καθήμεθα, τιμωρηθῆναι δὲ παρ' οὐδέν λογίσασθαι καὶ τοσαύτη παρρησία τολμῆσαι χρήσασθαι; Ἄλλ' εἴπερ μὴ τάχιον συνιδόντες τὸ θέον τῆς πονηρᾶς ἀπόσχησθε ταύτης ἐνστάσεως, εἴσεσθε πάντως, τί μὲν προστάττουσι βασιλεῖς, τί δὲ ὑμᾶς ὠφελήσει ὃν ἐπικαλεῖσθε Χριστον». Καὶ ταῦτα μὲν ὁ δικάζων, ἡ δὲ τιμία πληθὺς ἐκείνη γενναίῳ παρορμήματι ψυχῆς, «Ἡμεῖς, ὦ δικαστά, ἔφη, οὔτε τῶν θεῶν σου, οἱ χαλκός ἐστι καὶ λίθος καὶ ἄργυρος, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, ὡς ὁ παρ' ἡμῖν θεῖος προσήτης φησί, λόγον οὐδένα ποιούμεθα, οὔτε τῶν βασιλικῶν θεσπισμάτων, οἷς ὑμᾶς ἐκροβεῖς, ὅλως ἐπιστρεφόμεθα, ἀλλὰ καὶ τὰς σὰς ἀπειλάς, ἃς ἐκδειματῶν ἐπιφέρεις ἡμῖν φανεράν φλυαρίαν ἡγούμεθα, πρὸς ἓν δὲ μόνον ὁρῶμεν, τί ἂν ποιοῦντες τὰ ἀρεστὰ τῷ ἡμετέρῳ βασιλεῖ ὁρῶντες ὁφθείημεν. Πρὸς ταῦτα ὑβρίζει, ἀπειλεῖ, τῆς ἐξουσίας ἀπόλαυε, πληγὰς τοῖς ἡμετέροις σώμασι πρόσαγε, τῶν σαρκικῶν ὀδυνῶν ἐμφοροῦ, ποίει πᾶν ὅτι οὖν ἂν ἡ βουλευμένῳ σοι».

Ἐπεὶ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Λυσίας, ἐκείνους μὲν δεσμοῖς περιβαλὼν σιδηροῖς δίδωσι τῇ φρουρᾷ, αὐτὸς δὲ παρ' ὅλην διεσκέπτετο τὴν νύκτα, ὅπως ἂν τὰ περὶ τούτου διάθοιτο. Οἱ μὲν οὖν ἅγιοι πρὸς τὸ δεσμωτήριον ἀπαγόμενοι ἔψαλλον. «Ἐν τῇ ὁδοῦ τῶν μαρτυρίων σου ἐτέρφθημεν ὡς ἐπὶ παντὶ πλούτῳ· ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου ἀδολεσχίτομεν καὶ κατανόησομεν τὰς ὁδοὺς σου». ὡς δὲ καὶ τὴν εἰρκτὴν εἰσήεσαν «ἄσμενοι μεγαλύνομέν σε, Χριστέ, τὸ ἡμέτερον, ἔφησαν, φῶς, τὸ καύχημα ἡμῶν, τὸ τερπνὸν ἀγαλλίαμα καὶ τὸ πανάγιόν σου δοξάζομεν ὄνομα, ὅτι διὰ σέ τὰ δεσμὰ ταῦτα περικείμεθα καὶ τοῖς κακούργοις ἐπίσης κατεκρίθημεν οἰκεῖν ἐν φρουρᾷ». Καὶ οἱ μὲν οὕτως εὐχαριστοῦντες ἅμα καὶ ψάλλοντες ὅλην τὴν νύκτα διήγαγον, ὁ δὲ μιὰς Δοῦξ ἡμέρας ὑπαυγαζούσης ἐπὶ μετεώρου καθίσας τοῦ βήματος παρὰστῆναι αὐτῷ τοὺς ἁγίους ἐκέλευσε καὶ τὴν ἡλωπεκὴν ὑποδύς καὶ πλάσας ἡμερότητα, «Πείσθητέ μοι, γενναῖοι, ἔφησε, στρατιῶται, τὰ χρῆστα ὑμῖν συμβουλεύοντι καὶ προσελθόντες θύσατε τοῖς θεοῖς, ἵνα καὶ τιμῶν ἀξιωθῆτε καὶ μεγίστων ὠφελεῶν δι' ἐμοῦ παρὰ τῶν ἀητητήτων αὐτοκρατόρων ἐπιχορηγουμένων ὑμῖν, καὶ μὴ ἀνάσχησθε τὸ τῆς νεότητος ὑμῶν ἄνθος ταῖς βασάνοις, φεῦ! καταμαρανθῆναι καὶ πικρὸν ὑμῖν ἐπενεχθῆναι καὶ βίαιον θάνατον». Πρὸς ταῦτα ὑπολαβόντες «Ἡμεῖς, ὦ δικαστά, οἱ μάρτυρες ἀπεκρίναντο, θυσίαν αἰνέσεως τῷ ἡμετέρῳ θεῷ καὶ βασιλεῖ τῶν ὅλων Χριστῷ καὶ τῷ ἀνάρχῳ τούτου Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ τούτου Πνεύματι ἐθύσαμεν τε καὶ θύομεν, ὦ καὶ αὐτὰ τὰ σώματα θυσιάσαι προτεθυμήμεθα, παρ' οὗ καὶ στεφάνους ἐλπίζομεν ἀπολαβεῖν καὶ ἀγαθὰ, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ

εἶδεν, οὐδὲ ἤκουσεν οὕς, οὔτε μὴν λογισμὸς ἀνθρώπου καθ' ἑαυτὸν ἀνεπλά-
σατο. Αἱ δὲ τῶν βασιλέων σου δωρεαὶ καὶ τιμαὶ ἄλλους τερπέτωσαν, οἷς
ὁ παρὼν βίος καὶ τὰ φθειρόμενα καὶ ἡ κενὴ δόξα κακῶς φρονοῦσι μεγάλα
καὶ ζηλωτὰ καθεστῆκασι». Πολλὰ τοίνυν καθ' ἑαυτὸν τῷ Δουκὶ διασκεψά-
μένῳ ὑπερορίαν αὐτῶν καταψηφίσασθαι ἔδοξε καὶ παραπέμψαι τούτους τῇ
Πιτυοῦντι (φρούριον δὲ ἔστι τοῦτο τῆς Λαζικῆς τῶν βαρβάρων ἐγγιστὰ
διακείμενον).

Τῆς οὖν περὶ τούτων φροντίδος ἀπολύσαντι ἑαυτὸν προσῆλθον τῶν
Τραπεζουντίων τινές, οἷς τὰ μὲν χριστιανῶν μωμῆσαιτο (?) κομιδῇ, τὰ δὲ
Ἑλλήνων διεσπούδαστο, ἀπαγγέλλοντες διδασκάλους εἶναι τινὰς καὶ καθη-
γητὰς τῶν λεγομένων χριστιανῶν ἓνα μὲν ἀνὰ τὴν πόλιν αὐτῶν τὴν κλῆ-
σιν Εὐγένιον, ἕτερον δὲ κατὰ τὸ ἐν Ἑδίσκῃ πολίχνιον, καὶ τρίτον ἐν τῇ
κώμῃ, ἣ Σολόχαινα τοῦνομα, ὧν ὁ μὲν Οὐαλεριανός, Κανίδιος δὲ ὁ ἕτερος
ὀνομάζεται. «Οἱ γε, φασί, μηδένα λόγον ποιούμενοι μήτε τῶν βασιλικῶν
διατάξεων, μήτε τῶν προσταγμάτων τῶν σῶν, ἀφιστάσι μὲν τῆς τῶν θεῶν
θρησκείας πολλούς, εἰδῶλα τούτους εἶναι λέγοντες κωφὰ καὶ τυφλά, πάσης
ἐστερημένα αἰσθήσεως, μήτ' ὠφελεῖν τινα, μήτε βλάπτειν δυνάμενα, διδάσ-
κοντες δὲ μόνῳ προσανέχειν τῷ ἐσταυρωμένῳ Χριστῷ καὶ τοῦτον νομίζειν
μόνον θεὸν οὐρανοῦ τε δεσπόζοντα καὶ τῆς γῆς. Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ τοὺς
αὐτοκράτορας μὴ τιμᾶν ἀναπείθουσι τοὺς πολλοὺς μήτε βασιλεῖς ἡγεῖσθαι
τούτους καὶ δεσπότες τῆς γῆς, καὶ ταῦτα διδάσκοντες ἐν λόγχμας ἑαυτοὺς
κατακρύπτουσι, πολλὰ δὲ καὶ παρ' ἡμῖν εἰσιν αὐτὰ καὶ βαθεῖαι καὶ ἐπὶ
πλεῖστον διήκουσαι».

Τοσαῦτα καὶ πλείω τούτων τῶν ἀγίων ἐκείνων οἱ μισροὶ κατεῖπον
ἀνδρῶν διὰ τινος τῶν τῆς τάξεως, ὃ κομηνταρήσιος ἦν τὸ ἀξίωμα, τῷ Δουκὶ
προσελθόντες καὶ λαθραίως τὴν προσαγγελίαν ποιήσαντες, ἵνα μὴ καὶ
λάθῃσι, φασί, ἀποδράντες τοῦ πράγματος δήλου γεγεννημένου καὶ πιστευ-
θέντος πολλῶν ἀκοαῖς. Ὁ δὲ Λυσίας τῇ περὶ αὐτοῦ ἐκείνων πιστεύων
εὐνοίᾳ, ἀποδεξάμενος «Πῶς δέ, φησὶν, αὐτοὺς καὶ κατὰσχῶμεν ἐν λόγχμας
οὕτω βαθείαις, ὥς φατε, κρυπτομένους καὶ δυναμένους διεκπεσεῖν εὐχερῶς,
εἰ γε τινὰς αἰσθόιντο ἐπιόντας αὐτοῖς»; «Κύνας, εἶπον ἐκεῖνοι, οἱ κυνῶν
ἀληθῶς ἀναιδέστεροι, καὶ κυνηγούς ὥς ἐπὶ θήραν πρόσταζον ἐκπεμρῆναι.
Ἐλθόνται δέ, φασί, πάντως ἡμῖν καὶ τοὺς τε τόπους αὐτοῖς ὑποδείξομεν καὶ
συνάμα τὴν ἔρευναν ποιησάμενοι οὐκ ἀποτευξόμεθα τοῦ θηράματος». Ἦρεσε
ταῦτα τῷ Δουκὶ καὶ τῶν κατηγόρων ἕκαστον τρισὶ χρυσοῖς δωρησάμενος καὶ
ποιαύτης προσαγγελίας τοσοῦτους μισθοὺς ὑποσχόμενος συνέξέπεμψε τῶν
τοῖς καὶ κύνας καὶ κυνηγούς καὶ τῶν στρατιωτῶν οὐκ ὀλίγους, οἱ γε

τὰ τοιαῦτα πάντα διέκειντο ἐπιτηδείως καὶ εὐφρῶς. Αὐτὸς δὲ κατὰ πόδας τὴν Τραπεζουντίων μητρόπολιν καταλαβεῖν ἐπηγγείλατο.

Εἶχον μὲν αἱ λόγχαι τοὺς θηρευτὰς οὐ νεβρῶν κατατρέχοντας, οὐ δορκάδας καταδιώκοντας, οὐδὲ συῶν ἀγρίων κατευστοχοῦντας, ἀλλ' ἄνδρας ἁγίους, φεῦ τῆς μαλίας! ἢ μᾶλλον ἀνοίας εἶπεῖν οἰκειότερον, θηρεῦσαι σπουδάζοντας. Ἐπεὶ δὲ τῶν κυνῶν ὅσαι ῥινηλατεῖν ἀγαθαί, τάς τε νάπας ὑπείσινυσαι καὶ τοὺς θάμνους διερευνώμεναι, θηράματί τινι μετὰ βραχὺ δι' ὧν καθυλακτεῖν ἤρξαντο περιτυχεῖν διεσήμεναι, ἐπέδραμον μὲν ἐκεῖνοι, τῷ σοφῷ δὲ Κανιδίῳ συναντῶσιν ἄθροοι, πυθόμενοί τε παρ' αὐτοῦ, τίς τε εἴη καὶ ὅπως καλοῖτο, καὶ μεμαθηκότες, ὡς ὑπάρχῃ μὲν χριστιανός, ὀνομάζοιτο δὲ Κανιδίος, τοῦτον αὐτὸν εἶναι τὸν παρ' αὐτῶν ζητούμενον εἰπόντες πρὸς ἑαυτοὺς διδάσκαλον τῶν χριστιανῶν, συλλαμβάνουσί τε καὶ δεσμοῦσι καὶ πρὸς ἔρευναν αὐθις θατέρων τρέπονται. Ἐπειδὴ δὲ ἐγγὺς ἀγχοῦ γένοιτο τοῦ φρουρίου, ᾧ κλησὶς ἢ Ἑδισκα, νεανία τινι ἀροτριῶντι περιτυγχάνουσιν, ὃν κατασχόντες «Ποῦ, φασίν, ὁ διδάσκαλος τῶν χριστιανῶν καὶ ὁποῖος τόπος τοῦτον ἔχει λανθάνοντα»; τοῦ δὲ προσποιησαμένου τὴν ἄγνοιαν καὶ μηδὲνα τοιοῦτον γνωρίζειν φήσαντος, ἐκεῖνοι τοῦτο μὲν ἀπειλοῦντες, τοῦτο δὲ καὶ θωπεύοντες πείθουσιν αὐτὸν πόρρωθεν ὑποδεῖξαι τὸν τόπον αὐτοῖς. Ὡς δὲ καὶ τοῦτον ἐφελκόμενοι τὸν σημανθέντα τόπον κατέλαβον, περιστοιχίζουσι μὲν αὐτὸν ἀνδράσι τε καὶ κυσὶ, πανταχοῦ δὲ σὺν ἀκριβείᾳ διερευνώμενοι. Οὐάλεριανὸν εὐρίσκουσι τὸν μακάριον, ὃς τῆς τε κραυγῆς τῶν ἀνδρῶν καὶ τῆς ὑλακῆς αἰσθόμενος τῶν κυνῶν, ἔβλεψε μὲν πρὸς φυγὴν βυλάττων πάντως ἑαυτὸν εἰς πολλῶν χριστιανῶν ὠφέλειαν καὶ συγκρότησιν. οὐ γὰρ αὐτὸς ἐδείμναινε τοὺς μαρτυρικοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ παλαιίσματα, ἃ αὐτὸς καὶ λίαν ἐδίψα καὶ ὧν ἐκθύμως ὠρέγετο, τὴν δὲ σωτηρίαν τῶν ἀδελφῶν ὡς ἰδίου συμφέροντος τιμώμενος συνελήφθη πρὸς αὐτῶν λαθεῖν ἐν τοσοῦτοις μὴ δυνηθείς. Δεσμεῖται μὲν οὖν παραχρῆμα καὶ οὗτος, ὁ δὲ γε καὶ ἄκων ὑποδεῖξας τὸν κρύπτοντα τόπον αὐτὸν Ἀκύλας (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ νεανίᾳ) ἐπειδὴ περ ἦδει κατασχεθέντα τὸν ἅγιον «Οὐκ ἂν ἀποσταίην, πρὸς τοὺς στρατιώτας φησί, οὐδ' αὐτὸς τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ συνέσομαι τούτοις καὶ συναθλήσω καὶ τῆς μακαρίας αὐτῶν οὐκ ἀπολειφθήσομαι τελευτῆς. Εἰ γὰρ ὁ Χριστὸς τοὺς διδασκάλους ἡμῶν καὶ τῆς εὐσεβείας καθηγητὰς συσχεθῆναι παρ' ὑμῶν ὠκονόμησε, χρὴ πάντως καὶ ἡμᾶς τὴν αὐτὴν αὐτοῖς ὁδὸν ἀνύειν». Οὕτως εἰπόντα δεσμοῖς οἱ ἀλιπτήριοι περιβάλλουσιν, ὃν εὐθαρσύνων Οὐάλεριανὸς ὁ μακάριος «θάρσει, τέκνον, φησί, καὶ ἡμῶν μὴ ἀπόστηθι ἀλλ' ἔπου προθύμως· οὔτε γὰρ συναθλητὰς εὐρήσεις ἑτέρους φιλοῦντάς σε πλέον ἡμῶν, οὔτε δεσπότην κρείττω καὶ μεῖζονα τοῦ καλοῦντός σε πρὸς μαρτυρίαν Χριστοῦ».

Οἱ μὲν οὖν πεμφθέντες πρὸς τοῦ Δουκὸς συνάμα τοῖς κατηγόροις τῆς θήρας, ἣν ἐζήτουν, μὴ ἀστοχήσαντες, ἀλλ' ἐγκρατεῖς τό γε νῦν γινόμενοι τοῖν δυοῖν, εἶχοντο τῆς ὁδοῦ, καὶ τρισὶν ἡμέραις τὴν Τραπεζούντων κατειληφότες τῷ τὴν δημοσίαν ἐπιτετραμμένῳ φρουρὰν τούτους παραδιδόασιν ἐντειλάμενοι ἀσφαλῶς εὖ μάλα διαφυλάττεσθαι μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Δουκὸς. Τραπόμενοι δὲ καὶ πρὸς τὴν τοῦ Εὐγενίου ἔρευναν πολλὰ μὲν τὰ περὶ τῆς πόλεως ὅρη διερευνήσαντες, πολλὰ δὲ τὰς ἀπορῶγας πέτρας καὶ καταδύσεις, ἐν αἷς αὐτὸν ὦροντο κρύπτεσθαι, μὴ δυνηθέντες δὲ τοῦτον εὑρεῖν, εἰς ἥθη τὰ οἰκεῖα καὶ οἴκους ἐαυτῶν ὑπεχώρησαν.

Ὁ δὲ γε Λυσίας καὶ αὐτὸς συνάμα τῇ δορυφορούσῃ αὐτὸν στρατιᾷ τῆς Σαταλέων ἀπάρας οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας ἐπιβαίνει τῆς Τραπεζούντος. Ἀνερχθέντος τοίνυν αὐτῷ, ὥς ἄρα τῶν ζητουμένων τριῶν καθηγητῶν τῶν χριστιανῶν οἱ δύο μὲν συνελήφθησαν, ἄτερος δὲ τούτων Εὐγένιος καίτοι περὶ αὐτοῦ πολλὴν τῶν ἐκπεμφθέντων ποιησαμένων τὴν ἔρευναν ὅμως οὐχ εὑρηται, τῇ ἐξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος ἀχθῆναι προστάττει Οὐαλεριανὸν καὶ Κανίδιον, πρὸς δὲ καὶ Ἀκύλαν, τὸν ἔκοντι τούτοις ἀκολουθήσαντα. Οἱ δὲ ἅγιοι καὶ πᾶσαν μὲν ἐν ἐγρηγόρει τὴν νύκτα διήγαγον εὐχόμενοί τε καὶ ψάλλοντες καὶ τὸν θεὸν εἰς ἀντίληψιν ἐπικαλούμενοι τὸν δυνάμενον ῥύεσθαι ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν τοὺς εἰς αὐτὸν ὁλοψύχως ἐλπίσαντας. Ἐπεὶ δὲ καὶ παραστῆναι τῷ Δουκὸς ἐκελεύσθησαν βήματι «Μὴ παραδῶς, Κύριε, εἶπον, ψυχὰς ἐξομολογουμένας σοι, ἀλλὰ σῶσον ἡμᾶς ἐκ τῶν θλιβόντων ἡμᾶς, καὶ τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς καταίσχυνον. ἀνάστα, Κύριε, βοήθησον ἡμῖν καὶ λύτρωσον ἡμᾶς ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, μήποτε εἶποι τὰ ἔθνη, ποῦ ἐστὶν ὁ θεὸς αὐτῶν; Σὺ γὰρ εἶπας, φιλάνθρωπε, διὰ Δαβὶδ τοῦ προφῆτου σου «πλάτυνον τὸ στόμα σου καὶ πληρώσω αὐτό». Καὶ τοῖς ἁγίοις σου δὲ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις ἀγόμενος ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἐπετείλω μὴ μελετᾶν ἀπολογηθῆναι. «Ἐγὼ γάρ, ἔφη, δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, ἣ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν οὐδὲ ἀντιστῆναι πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν». Δὸς οὖν ἐν ἀνοιξί τοῦ στόματος ἡμῶν, ὑψιστε, λόγον, ἵνα τὸν μέγαν φυλαττόμενοι δικαστὴν ἐλέγξωμεν φρονοῦντ' ἀκακῶς τὸν εἰς οὐρανὸν τιθέντα τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ ἀδικίαν λαλοῦντα κατὰ σοῦ. πληγὰς γὰρ καὶ μάστιγας διὰ σέ καὶ τὸ σὸν ἐπαγομένους ἡμῖν ὄνομα καὶ αὐτὸν τὸν βίαιον οὐ φοβηθῆ- σόμεθα θάνατον». Καὶ τελέσαντες τὴν εὐχὴν παρέστησαν τῷ Δουκί.

Ὁ δὲ Λυσίας πρὸς τοὺς παρεστῶτας ἐπιστραφεὶς «Οὗτοι, φησὶν, εἰσὶν οἱ λεγόμενοι διδάσκαλοι τῶν χριστιανῶν, οὓς φασιν ἡπατηκέναι τὸν ἀγοραῖον ὄχλον καὶ ἀφελῆ καὶ τῆς τῶν θεῶν ἀποσπῶντες εὐμενείας τῷ ἐσταυρωμένῳ προσενεγκεῖν»; Τῶν δὲ τούτους ἀποκριναμένων εἶναι «Διδάξατε, πρὸς τοὺς ἁγίους ἐκεῖνος φησί, τὴν τε τύχην ὑμῶν καὶ τὰ ὀνόματα

καὶ τὸ σέβας». οἱ δὲ σταθερῶ καὶ ἀπτοήτῳ τῆς ψυχῆς παραστήματι «Κοινὸν μὲν ἡμῖν ὄνομα, εἶπον, τὸ καλεῖσθαι ἀπὸ Χριστοῦ. χριστιανοὶ γὰρ ἡμεῖς, ὡ δίκαστά, καὶ τούτῳ πλεον φρονοῦμέν τε καὶ καλλωπιζόμεθα ἢ τῷ δικαστικῷ θρόνῳ σου καὶ τῇ γλαυῦδι, ἣν περιβέβλησαι. Εἰ δὲ τὸ ἴδιον ἐκ-
τέρου ζητεῖς μαθεῖν ὄνομα, Οὐαλεριανὸς καλούμεθα καὶ Κανίδιος, τύχην δὲ οὐθ' ἡμεῖς, οὐθ' ἕτερος δοξάζει τῶν καθ' ἡμᾶς. ἐλληνικὸς γὰρ οὗτος ὕθλος καὶ φλυαρία. Ἐνα δὲ σεβόμεθα θεὸν ἐν τρισὶ προσκυνούμενον ὑπο-
στάσειν, ὃς ἠδρασε γῆν, ἐγύρωσεν οὐρανόν, ἔχρειν ἄερα, ἤπλωσε θάλασσαν». «Σὺ δέ, ὃς ἐκὼν σεαυτὸν ἐπιδέδωκας, πρὸς τὸν Ἀκύλαν ἔφη ὁ Δουξ ἀπι-
δών, πῶς ὀνομάζει; Ἀκύλας φησὶν «Ἀκύλας ἡ κλησις ἐμοί». «Ὁ δὲ γε τέταρτος ὑμῶν», αὐθις πρὸς αὐτοὺς ὁ Λυσίας, «οὐ μᾶλλον ἐμοὶ πλείων φροντίς, ποῦ γῆς τυγχάνων ἐστί; διδάσκαλον δὲ ἐκείνον ὑμεῖς οἱ κακοδαί-
μονες ὀνομάξετε». «Ἐν τῷδε, φασί, τῷ ἄστει, οἱ ἅγιοι, διατρίβειν τοῦτον ἠκούσαμεν τὸ καλὸν τῆς διδασκαλίας ὁσημέραι νᾶμα προχέοντα. Εἰ οὖν ὁ
θεὸς αὐτὸν ἀγαπᾷ, ὥσπερ ἄρα καὶ ἀγαπᾷ, ταχὺ καὶ ταυτοὶ παραστήσει
σοι· γέγραπται γὰρ «ὃν ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ υἱόν, ὃν πα-
ραδέχεται». Καὶ ὁ Δουξ «ὑμεῖς οὖν ἐστὲ οἱ παντὶ τῷ προσιόντι ὑμῖν
εἰσηγούμενοι μήτε θεοὺς προσκυνεῖν, μήτε τοὺς αὐτοκράτορας καὶ τῆς
οἰκουμένης δεσπότας τιμᾶν»; «Ἡμεῖς, οἱ μάρτυρες ἀπεκρίναντο, πάντας
τοὺς προσιόντας ἡμῖν τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας διδάσκομεν. θεοὺς δὲ καὶ
δαίμονας οὐ μόνον οὐκ ἴσμεν, ἀλλ' οὐδὲ ὀνόματα τούτων τὸ σύνολον ἐπιστά-
μεθα. Ἰησοῦν δὲ τὸν Χριστὸν καὶ θεὸν ἡμεῖς οἶδαμεν ἀληθῆ καὶ δημιουργὸν
πάσης τῆς κτίσεως, ὁμοούσιον ὄντα καὶ συναίδιον τῷ Πατρί, ὃς μέλλει
μετὰ δόξης ἐλθεῖν κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς». «Αὐτὸς οὖν, φησὶν ὁ Λυ-
σίας, ὃν Ἰουδαῖοι ἐσταύρωσαν, τὸν κόσμον κρίνει καὶ ἀποθανόντες ἄρα
πάλιν ἀναστησόμεθα»; «Ναί, εἶπον οἱ ἅγιοι, πάντας ἐκείνος ἀναστήσει τοὺς
ἀπ' αἰῶνος θανόντας ὡς ἐν ῥίπῃ ὀφθαλμοῦ καὶ κρίνει πάντας καὶ ἀποδώσει
ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. καὶ τοὺς μὲν βασιλεία οὐρανῶν, ὅσοι δηλαδὴ
πεπιστεύκασιν εἰς αὐτόν, ὑμᾶς δὲ πάντας τοὺς ἄσεβεῖς σκότος καὶ πῦρ καὶ
τάρταρος καὶ κόλασις αἰωνίζουσα διαδέξετα». θυμωθεὶς ἐπὶ τούτοις ὁ Δουξ
κελεύει σχοινίοις ἐκ τεσσάρων δεθέντας τοὺς μάρτυρας ἱμάσι ξηροῖς ὡμο-
τερον τύπτεσθαι.

Ἐξαιόνοντο δὲ τοῖς μάρτυσι τὰ σώματα ἀφειδῶς καὶ σάρκες μὲν τῶν
ὀστέων ἐξέπιπτον, ἱνες δὲ διεσπῶντο καὶ φλέβες διερρήγνυντο, ἡ δὲ γῆ τοῖς
αἵμασιν ἐφοινίσσετο, καὶ ταῦτα πάσχοντες λίαν γενναίως ἐνεκαρτέρουν καὶ
ἀνδρικῶς. Μεγάλῃ δὲ τῇ φωνῇ «Χριστὸς ἐστὶ βοηθὸς ἡμῶν», ἔλεγον, καὶ οὐ
φοβηθησόμεθα, τί ποιήσει ἡμῖν ἄνθρωπος». Ὁ δὲ Λυσίας «Ἐάν μὴ θύσῃτε
τοῖς θεοῖς, φησί, ἐπὶ τοσοῦτον ὑμᾶς καταξάνῳ ταῖς πληγαῖς, ἕως ἂν ἐν

αὐταῖς βιαίως ἀπορρήξῃτε τὰς ψυχάς». Οἱ δὲ ἅγιοι «τῶν μὲν σωμάτων ἡμῶν, φασὶ πρὸς αὐτόν, ἐξουσίαν ἔχεις, ὦ μικρέ, τῶν δὲ γε ψυχῶν μόνος ἐξουσιάζει Χριστός». Καὶ ὁ Δοῦξ ὡσπερ ἐπεντροφῶν ταῖς βασάνοις καὶ ἀνθρώπων ἡδόμενος αἵμασι κελεύει μετεωρισθέντας αὐτοὺς ἐπὶ ξύλου σιδηρέοις ὄνυξι ξέεσθαι, λαμπάδας τε πυρὸς τοῖς ξαινομένοις μέλεσι προσφέρεσθαι, ἐπιχεῖσθαι δὲ τούτοις ἄλμην καὶ ἐντονώτατα ἀνατρίβεσθαι.

Ἰλιγγιάσετε οἱδ' ὅτι πρὸς μόνην τὴν ἀκοήν. Ἀλλ' οἱ ἅγιοι τὰ τε τῆς ψυχῆς καὶ τὰ τοῦ σώματος ὅμματα τείναντες «θεέ, εἶπον, ὁ τανύσας ὡσεὶ δέσριν τὸν οὐρανόν, ὁ τὴν γῆν ἐφ' ὑδάτων θεμελιώσας, ὁ τὸ πῦρ εἰς ὄρόσον τῆς ἐν Βαβυλῶνι καμίνου μεταβαλὼν, καὶ τοὺς μὲν ὀσίους σου παῖδας ἀναψύξας, καταφλέξας δὲ τοὺς περιστηκότας τὴν κάμινον, αὐτὸς καὶ νῦν ἐπιβλεψὼν ἐφ' ἡμᾶς καὶ τὴν φλόγα τοῦ πυρὸς τοῦδε ἀπόστησον τῶν σωμάτων ἡμῶν, ὅτι δεδόξασται τὸ πανάγιόν σου ὄνομα εἰς τοὺς αἰῶνας». Ταῦτα τῶν μαρτύρων προσευξαμένων, ὦ θαυμαστή σου περὶ τοὺς ἄνδρας, Χριστέ μου, δύναμις! παραχρῆμα οἱ μὲν δῆμιοι κατὰ γῆς πίπτουσι καὶ πεσόντες ἦσαν ὡσεὶ νεκροί, ὑπεκρέουσι δὲ τῶν χειρῶν αἱ λαμπάδες καὶ τὸ πῦρ σβέννυται, ἐκπληξίς δὲ καὶ δέος εἴληρε τὸν δικαστὴν καὶ πᾶν τὸ παριστάμενον πλῆθος αὐτῶν. Ἐκέλευσεν οὖν τοῦ ξύλου κατενεχθέντας αὐτοὺς ἀπαχθῆναι εἰς τὴν φρουράν. Οἱ δὲ καὶ ἀπαγόμενοι τὸν ψαλμὸν ἐπὶ στόματος εἶχον «Ὁ κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου ἐν σκέπη τοῦ θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ αὐλισθήσεται», λέγοντες, καὶ ὅσα τούτοις ἐπίλοιπα, καὶ τῇ εἰρκτῇ ἐγκλεισθέντες ἐν ἀγρυπνίᾳ διενυκτέρευον τοῖς Δαβιδικοῖς ὕμνοις καὶ ταῖς πρὸς τὸν Θεὸν εὐχαριστίαις ἐνευφραϊνόμενοι.

Εἶχε μὲν οὕτω τοὺς ἁγίους ἡ φυλακή, ὁ δὲ γε θεῖος Εὐγένιος ἔτι κρυπτόμενος ἦν, εἶχε δὲ ἄρα τοῦτον τόπος ἀγχοῦ μὲν τῆς πόλεως κείμενος, Ἀκανθαὶ δ' ἐπονομαζόμενος. Ἀλλ' ὄναρ φανείς αὐτῷ ὁ Χριστὸς καλεῖ μὲν αὐτόν ἐξ ὀνόματος, τοῦ δὲ εἰπόντος «Ἰδοὺ ἐγώ, Κύριε». «Οἶδας, φησὶν, ὡς ἑτεροὶ σε προάγουσιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; ἢ οὐκ ἤκουσας ἐν τοῖς εὐαγγελίοις εἰπόντος μου «πᾶς, ὃς ἂν ἐμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐγὼ ἐμολογήσω αὐτόν ἐμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Ἀναστὰς οὖν παραχρῆμα ὁλὸν σεαυτὸν τοῖς ζητοῦσί σε ποίησον καὶ μὴ τὴν φυγὴν ἀγάπα ὡς Ἰωνᾶς. Κήρυττε δὲ τὸν τῆς ἀληθείας λόγον ἐν παρρησίᾳ καὶ ἀπαρκαλύπτως διδάσκει καὶ ἀδεῶς. Ἰσθί γὰρ ὅτι ἐγὼ εἰμι μετὰ σοῦ». Ἐπεὶ οὖν ἀνῆκεν ὁ ὕπνος αὐτόν, εὐθὺς εἰς ὕμνους ἐτρέπετο καὶ εὐχὰς καὶ τὸ λοιπὸν τῆς νυκτὸς εἰς δοξολογίαν ἀνήλωσε τοῦ φανέντος καὶ τὰ τοιαῦτα αὐτῷ χρηματίσαντος. Ἄρτι δὲ τῆς ἡμέρας διαγελώσης καὶ τοῦ ἡλίου ταῖς ἀκρωρείαις προσβάλλοντος, γύναιόν τι τῶν χειρὶ ποριζομένων τὰ πρὸς τὸ ζῆν, τῶν μὲν τειχῶν τῆς πόλεως ἔξεισι καὶ πρόσεισι ταῖς

Ἀκάνθαις ἐπὶ ξυλαίαν τραπέν. φωνὴ δὲ μελιγρὰ τε καὶ εὐηχος προσβάλλει ταύτης ταῖς ἀκοαῖς καὶ τινὰ μελωδίαν πάνυ λιγυράν ἐνωτίζειται. Ὑπήδετο δὲ ἄρα τῷ εὐγενεῖ Εὐγενίῳ τὰ Δαβιδικὰ ταυτί ᾠσματα «Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι; Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δειλιάσω; ἐὰν παρατάξῃτε ἐπ' ἐμέ παρεμβολήν, οὐ φοβηθήσεται ἡ καρδιά μου, ὅτι σύ, Κύριε, μετ' ἐμοῦ εἶ». Πτοίας οὖν μεστὸν τὸ γύναιον γεγονὸς εἴσεισι τὴν πόλιν δρομαίως καὶ οἷς ἔτυχεν ἐπαγγέλλει περιδεῆς, ὅτι γένοιτο μὲν πρὸς τῷ σπηλαίῳ τῷ ἐν Ἀκάνθαις, ἀκούσεις δὲ μελωδίας τινὸς ξένης καὶ θαυμαστῆς, μηδένα μέντοι γε παράπαν ἰδεῖν. Οἱ δὲ γε μαίνεσθαι μὲν ᾤοντο τὴν γυναῖκα τοιαῦτα λέγουσαν, ὅμως γε μὴν ὡς εἶχον τάχους σὺν αὐτῇ καταλαβεῖν τὸ ἄντρον ἠπειγόντο.

Οἷα δὲ ἐν τοῖς τοιοῦτοις φιλεῖ γίνεσθαι, εἰς ἕτερον ἐξ ἑτέρου τοῦ λόγου πορθμευομένου, ταχέως ἡ φήμη καὶ πρὸς τὴν τοῦ Λυσίου τάξιν ἀνέδραμεν, ἧς ἔνιοι φωράσοντες, ἔπερ ἦν, τῶν χριστιανῶν δήπου τινὰ τὸ σπήλαιον ἔχειν ἀποκρυπτόμενον, τοῖς τρέχουσιν ἐπὶ τοῦτο συνέτρεχον καὶ αὐτοί. Εἶποντο δὲ τοῦτοις καὶ στρατιῶται ὅπλα τε ἐνημμένοι καὶ ταῖς χερσὶ δόρατα φέροντες, εἶπα τοῦ γυναιίου τὸν τόπον ὑποδεδειχότος γενόμενοι ἔγγιστα ἤκουσαν μὲν καὶ αὐτοὶ ψάλλοντος λαμπρᾶ τοῦ ἁγίου φωνῇ καὶ τὸν θεὸν πεπαρρησιασμένως δοξάζοντος. Ὁρρώδουν δὲ καὶ εἰς τὸ ἄντρον εἰσελθεῖν οὐκ ἐτόλμων, ἀλλὰ τινὲς μὲν αὐτῶν πνεῦμα εἶναι νομίζοντες τὸ ταυτί τὰ ᾠσματα ὑπηχοῦν περιδεεῖς ἔστησαν, ἔνιοι δὲ τοῖς ὅπλοις περιτραξάμενοι ἔνδον εἰσπεπηδήκασιν, οἱ καὶ τὸν μέγαν ὀρώσιν Εὐγένιον ἰστάμενόν τε ἀτρέμα, ὡς οὐδενὸς κακοῦ γεγονότος, καὶ τοὺς ὕμνους τῷ Θεῷ ἀδεῶς ἀναπέμποντα. Οἱ μὲν οὖν εὐθὺς κύκλῳ τὸν ἅγιον περιέστησαν, ὁ δὲ ἡρεμαίᾳ τῇ φωνῇ καὶ ἀπαράχῳ τῷ βλέμματι «περιεκύκλωσάν με, εἶπε, κύνες πολλοί, συναγωγὴ πονηρευομένων περιέσχον με ἅμα καὶ κυκλώσαντες ἐκύκλωσάν με καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἡμυνάμην αὐτούς». Τῶν δὲ πυγθανομένων, τίς τε εἶη καὶ τί διαπράττει. (ἐλλείπει τὸ λοιπόν).

Ἐν Σμύρνῃ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1907.

Ματθαῖος Παρανίκας.